

Työvoima- ja elinkeinokeskus

 EUROOPAN YHTEISÖ
Euroopan maatalouden ohjauksen
ja tukirahasto

Hankkeen nimi		Hankkeen numero	
Luomutuotannon kehitys- ja koulutushanke LUOMU-KEKO		6221	
Hankkeen diaarinumero			
946/3510-2002			
Hankkeen toteuttaja		Yhteyshenkilö	
ProAgria Oulun Maaseutokeskus Ry		Olli Valtonen	
Lähiosoite		Puhelin	Fax
Kauppurienkatu 23		040 7355519	08-440 237
Postinumero	Postitoimipaikka	Sähköposti	
90101	Oulu	olli.valtonen@proagria.fi	

Hankkeen toteutusaika	15.03.2002- 31.12.2005
-----------------------	------------------------

Ohjelma	
Alma	
Tavoite 1	X

1. HANKKEEN HENKILÖT (hankkeessa mukana olleet)

Nimi	Tehtävänimike ja vastuualue
Kauko Lehto	Projektipäällikkö, 30.7.2002 asti
Olli Valtonen	Projektipäällikkö 1.9.2002 lähtien
muut hankeessa mukana olleet liite 1	

2. HANKKEEN OHJAUSRYHMÄ

Puheenjohtaja sihteeri ja jäsenet	Organisaatio
Lehtiniemi Timo, puheenjohtaja	ProAgria Oulun Maaseutokeskus
Rahja Timo, puheenjohtaja	Pyhäjoen ja Merijärven maaseutusihteeri, Ylivieskan seutukunta
Lehto Kauko, sihteeri	ProAgria Oulun Maaseutokeskus 30.07.2002 asti
Valtonen Olli, sihteeri	ProAgria Oulun Maaseutokeskus 1.9.2002 alkeen
Nuolioja Vesa	ProAgria Oulun Maaseutokeskus
Seppinen Pekka	Ruukin maaseutupäällikkö, Raahen seutukunta
Kivivuori Martti	Haapaveden maaseutuasiamies, Siikalatvan seutukunta
KorkeaKangas Mari	Valio
Hiivala Kalevi	Pohjois-Pohjanmaan Te-Keskus
Kallio Veikko	Työohjelmakoordinaattori OAMK 31.12.2003 asti
Eskola Leila	Luomuviljelijä, Siikalatvan seutukunta
Lehto Esa	Luomuviljelijä, Raahen seutukunta
Johanna Honkanen	Pohjois-Pohjanmaan Te-Keskus

3. HANKKEEN YHTEISTYÖTAHOT

Luomu 2006 hanke: Mtt Ruukki, Mtt Jokioisten maaperä yksikkö , Pohjolan Luomu, Tapiola
A-Tuottajat,Nauta-hanke, Suomen Rehu
Luomu Tuottamaan: ProAgria Keski-Pohjanmaa
Ruukin Maaseutuoppilaitos, Ruukin Kyläyhdistys Ry Pohjois-Pohjanmaan Luomu yhdistys

4. SAAVUTETUT TAVOITTEET SUHTEESSA HANKESUUNNITELMAAN

(Toteumatiedot tukipäätöksessä vahvistetuista indikaattoreista esitetään indikaattorilomakkeella. Muut lisäselvitykset erillisillä liitteillä)

Hankeen tavoitteet asetettiin alunperin sellaisena ajanjaksona jolloin luomutuoteilla oli suuri kysyntä ja käytännössä kaikki mitä tuotettiin meni kaupaksi. Markkinoiden romakduksen jälkeinen tilanne heijastui myös viljelijöiden aktiivisuuteen osallistua koulutuksiin. Tilamääristä jäätin selvästi jälkeen, 120 tilan tavoitteen sijasta (alma 55 kpl ja 1- alue 65 kpl) uusia tiloja siirtyi luomuun 64 kpl (alma 28 kpl ja 1 alue 36 kpl). Myös peltoala tavoitteesta (4800 ha uutta) jäätin jonkin verran mutta kokomaan pinta-alaa vertaillen Pohjois-Pohjanmaalta löytyy edelleen eniten luomupeltoja. Tämänkin siitä huolimatta että keväällä 77 viljelijää jätti uusimatta luomusopimuksen. Tämä johtuneen siitä että luomutilojen keskipinta-ala kasvoi 2002 vuodesta 2005 mennessä yli 5 ha. Varsinkin yritysmäisesti tuotantoa hoitavat tilat ovat lisänneet pinta-alaa huomattavasti viime vuosina. Vastavasti luomuun siirtyneet tilat ovat olleet keskimääräistä suurempia tilakooltaan.

Koulutuksen suhteen myös tavoitteista jäätin selvästi. Tässäkin näkyi selvästi uusien luomutilojen vähyys sekä heikko markkinatilanne kasvipuolella mikä lannisti innostusta kehittämään tilan toimintaa. Toisaalta koulutus painottui hankeen loppupuolelle suurimmalta osin tilaohjauksiin jotka eivät kerryttäneet opintopäiviä siinä suhteessa mitä ryhmäkoulutukset. Peruskoulutuksen tavoitteena oli 240 kurssilaista, mutta vain 75 henkilöä kävi peruskurssin, tosin yli 90 % kurssilaisista teki luomusopimuksen. Muu koulutus painottuikin sitten hyvin pitkälle vanhojen luomutilojen kouluttamiseen. Hankkeen alkupuolella kasvinviljely tiloille suunnatut koulutukset toteutuivat heikosti vähäisen osanottaja määrän vuoksi, mutta tilanne parantui hankeen loppupuolelle mentäessä jolloin hanke järjesti mm. pellonpiennartilaisuuksia ja laaturkurseja. Kotieläintuotannon koulutukset vetivät kohduudella viljelijöitä ja varsinkin hankeen loppupuolella kiinnostus luomukotieläintuotantoon kasvoi huomattavasti luomukotieläintuen seurauksena. Tämä näkyi selvästi kotieläintiloille tehdyissä ohjauskäyntien lukumäärässä joiden tarkoituksena oli kartoittaa kotieläinten luomuun siirron mahdollisuutta. Tilaohjauksen osalta saavutettiin 150 kappaleen tavoite. Vaikkakin koulutusmäärissä jäätin jälkeen kokonaisuallistuminen oli hyvin kattava koska koulutuksiin osallistui yli 450 henkilöä alma- ja 1- alueelta yhteensä.

Luomukotieläintuotannon osalta keskeisimpänä tavoitteena asetettu luomutuotteiden määrän lisääminen saavutettiin hankeen aikana. Vaikka muutamia luomukotieläin tiloja lopetti, kokonaistuotanto määrä kasvoi hankeen aikana. Olemassa olevilla tiloilla tuotantoa laajennettiin ja tehostettiin. Lisäksi muutamia uusia luomutiloja aloitti hankeen aikana. Näiden tilojen tuotteet tosin menevät osittain tavanomaisena jalostukseen koska osa jalostajista ei tee toistaiseksi uusia luomusopimuksia.

5. KESKEINEN TOIMINTA HANKKEEN TOTEUTUSAIKANA (lisäselvitykset erillisellä liitteellä)

Hankeen toiminta keskittyi kahdelle sektorille, uusien luomutilojen opastukseen sekä vanhojen luomutilojen tuotannon kehittämiseen. Uusien tilojen osalta hanke järjesti 5 päivän luomun peruskurssseja sekä tilakohtaisia ohjauskäyntejä. Ohjauskäynnin aikana tilalla kartoitettiin tilan mahdollisuuksia siirtyä luomuun talouslaskelman pohjalta sekä mietittiin mahdollisia viljelykierto malleja sekä kierrossa olevia ongelmia kohtia. Vanhojen tilojen osalta merkittäväksi toiminnaksi kehittyi hankeen loppupuolelle tehty kehittämissuunnitelmat tiloille. Luomusopimuksen ollessa loppumassa useat viljelijät halusivat arvioida tilan tuotantomuoto vaihtoehtoja taloudelliselta näkökulmalta katsottuna. Kyseisille tiloille tehtiin kannattavuus laskelma ja kehittämissuunnitelma laskelman perusteella.

Kotieläintilojen suhteen tilaohjauksessa kartoitettiin tilanrakennukset ja rehuvaranto luomutuotantoa ajatellen. Näiden tietojen pohjalta tiloille tehtiin laskelma luomukotieläintuotannon aloittamisen kannattavuudesta sekä alustava toimintasuunnitelma eläinten siirtämisestä luomuun. Lisäksi vanhoilla luomukotieläintuotanto tiloilla tehtiin vertailulaskelmia eri tuotantomuotojen kesken mietittäessä uutta luomusopimusta.

Kasvinviljely puolella keskityttiin laaturkoulutuksen lanseeramiseen viljatilaille. Laaturkoulutusta tarjottiin yritysmäisesti tilaa pyörittäville viljelijöille työkaluna parantaa taloutta ja hallita tilan johtamista. Kurssi sisälsi 6 lähiopetus päivää sekä 2 laaturkoulutuksen ohjauskäyntiä sekä kasvukauden aikaisen havainnointi käynnin että syksyllä tehdyn talouslaskelman. Kasvukauden aikainen käynnin tarkoituksena oli opettaa viljelijöitä arvioimaan sadon määrää sekä kylvön että lannoituksen onnistumista eri mittavälineitä apuna käyttäen. Hanke järjesti lisäksi 2004 ja 2005 vuosina pellonpiennar tilaisuuksia joissa viljelijöille opettiin mm. rikkakasvien torjuntaa eri menetelmin, liukoisen typen ja lehtivihreän mittausta, kasvitautien havainnointia sekä säilörehun korjuun oikeaoppista ajoitusta sekä säilönnän merkitystä laadukkaana säilörehun tuotannossa. Rikkakasvien osalta järjestettiin 2004 vuonna Luomu Tuottamaan hankeen kanssa yhteinen seminaari Ylivieskassa aineen juolan, ohdakkeen ja valvatin torjunta.

Osallistujia määrissä mitattuna kuitenkin suosituin koulutus oli luomuviljelijöille suunnattu tukikoulutus joka järjestettiin joka vuosi 3 paikkakunnalla. Tilaisuudessa käsiteltiin luomuhjeita ja niiden tulkintaa sekä tukihakemuksissa huomioon otettavia luomupoikkeuksia sekä siemensiekoja.

Yhtenä keskeisistä toiminnoista hankeen aikana oli luomuviljelijöille postitettu viljelijäkirje joka tavoitti kaikki toimijat. Kirjeiden kautta tiedotettiin mm. koulutuksista sekä uusista luomusäännöistä että luomutuotteiden markkinatilanteesta.

Näiden lisäksi hanke osallistui Ruukkin luomumarkkinoiden järjestelyihin järjestämällä luomuseminaarin markkinoiden aikaan eri yhteistyökumppaneiden kanssa 2002-2005 vuosina.

6. SAAVUTETUT TULOKSET JA VAIKUTUKSET HANKKEEN AIKANA

(Loppuarvio hankkeen ympäristövaikutuksista ja sosiaalisista vaikutuksista esitetään indikaattorilomakkeella. Lisäselvitykset erillisellä liitteellä)

Kokonaisuutena katsottuna hankkeen toiminta vahvisti alueen nykyistä luomutuotantoa ja loi hyvät pohjat kehittää olemassa olevien tilojen toimintaa myös tulevaisuudessa. Vaikkakin tilamäärät ovat vähentyneet, käytännössä tuotantomäärät ovat pysyneet samoina. Tällä asialla on suuri merkitys tulevaisuutta ajatellen koska viljakaupassa ollaan tällä hetkellä tilanteessa jossa luomuviljan kysyntä on suurempaa mitä markkinoille tarjotaan. Se ettei tuotanto laskenut, on taannut sen ettei vanhoja kauppakumppaneita ole menetetty kilpailijoille unionin tasolla. Kotimaisen jalostuseollisuuden saadessa viimein vientiä auki ollaan siinä hyvässä tilanteessa että tiloilla on resursseja tuottaa hyvä laatuista viljaa teollisuuden käyttöön. Laatu koulutusten ja uusien toimintamallien tuonnin kautta tiloille on saatu luotua uusia markkinakanavia kasvituotteelle jotka tukevat samalla teollisuuden toimintaa. Uuden toimintamallin mukaisesti toiminta on asiakaskeskeistä eli tilalla tuotetaan sitä mistä asiakas maksaa ja mitä asiakas todollisesti tarvitsee.

Uusien toimintatapojen kautta tilojen kannattavuus on parantunut ja tuotanto tehostunut. Merkittävin vaikutus kuitenkin pitkällä tähtäimellä on ollut luomukotieläintuotannon kehittämisessä. Hankkeen toimien kautta on luotu hyvä pohja luomukotieläintuotannon aloittamiseen useille tiloille. Muutamia uusia tiloja aloitti luomukotieläintuotannon 2005 mutta suurin osa hankkeessa olleista tiloista siirtää eläimet luomuun 2006 vuonna tai sen jälkeen riippuen siitä missä aikataulussa investoinnit toteutuu tai kun peltojen siirtymävaiheet ovat siinä tilanteessa että eläinten ruokinta onnistuu annettujen ohjeiden rajoissa.

7. OHJAUSRYHMÄN ARVIO HANKKEEN TOTEUTUKSESTA JA TULOKSISTA (lisäselvitykset erillisellä liitteellä)

Ohjausryhmään mielestä hankkeen toteutus on onnistunut kiittävästi niillä resursseilla mitä on ollut käytössä. Vuosina 2002- 2003 hankkeen kärsiessä resurssi pulaa, kaikkiin hankkeen palveluiden kysyntään ei ollut mahdollista vastata jolloin toimintaa ei saatu nostettua suunnitellulle tasolle. Ohjausryhmän suosituksen mukaisesti hankkeen resursseja lisättiin vastuutahon osalta niin että jatkossa toiminta vastasi hyvin tavoitteita. Kuitenkin notkahdus toiminnassa hankkeen alkuaikana vaikutti siihen ettei asetettuja tavoitteita saavutettu.

Hankkeen tavoitteiden asettelu sattui lisäksi ajankohtaan jolloin luomuviljelyllä oli selvää positiivista nostetta ja tuotanto näytti laajenevan suhteellisen voimakkaasti. Silloin asetetut tavoitteet olivat selvästi hyvinkin saavutettavissa sen hetkisen tilanteen valossa mutta 2002 kesällä tapahtuneen markkina häiriön jälkeen oli hyvin selvää ettei asetettuja tavoitteita saavutettaisi alkuperäisessä hanke ajassa.

Lisäksi viljelijöiden osallistumis innokkuuteen on vaikuttanut epävarmuus toimeen tulosta sekä suoranainen "hankeväsymys".

Vastoinkäymisistä huolimatta hankkeen tulokset ovat olleet hyvät niissä olosuhteissa missä hanke on toiminut. Hankkeen toiminnalle on ollut selvä tilaus ja vaikka tilamääräisesti luomutilojen lukumäärä on vähentynyt ei kokonaistuotanto ole vähentynyt juuri lainkaan. Panostaminen jatkavien tilojen kehittämiseen on ollut yksi hankkeen vahvimista toiminnoista joilla valtakunnallinen johtava asema luomumaakuntana on säilytetty.

8. HANKKEEN SYNNYTTÄMÄT JATKOTOIMENPITEET (lisäselvitykset erillisellä liitteellä)

Hankkeen aikana tehtyjen toimien kautta kotieläintilojen määrä tulee jatkossa kasvamaan Pohjois-Pohjanmaalla joka asetta haasteita niin kotoiselle valkuaiskasvituotannolle sekä eläimistä saatavien tuotteiden jatkojalostukselle. Tavanomaisen rehun käytönprosentti osuuden laskun seurauksena luomurypsin kysyntä on kasvanut eikä kotimaisen rypsin tuotantomäärät nykyisellä tasolla ole riittävät. Kotieläintuotannon turvaamiseksi kotimaisen valkuaiskasvintuotannon määrä tulisi nopealla aikataululla lisätä. Pohjolan Luomu on aloittanut organisoimaan toimintamallia sopimustuotannosta jossa kotieläintilat antavat tilauksen rehumäärästä seuraavalle vuodelle jonka mukaan tehdään viljelysopimuksia valkuaiskasveista. Pohjolan Luomusta onkin esitetty toivomus että alueelliset maaseutukehitykset toteuttaisivat viljelyneuvonnan ja mahdolliset koulutuksen hankeiden kautta. Alustavasti uuden hankkeen toteutuksesta on keskusteltu ProAgria Keski-Pohjanmaan kanssa. Tällöin hanke olisi ylimaakunnallinen. Hankkeessa keskityttäisiin valkuaiskasvien, herneen, härkäpavun ja rypsin viljelyyn sekä rikkakasvien torjuntaan. Alustavissa keskusteluissa on todettu että yhteishankeella voitaisiin hyödyntää parhaiten rajallinen työvoimaresurssi luomuneuvojen osalta sekä luoda uusia markkinasuhteita eri maakuntien viljelijöiden välille.

9. HANKKEEN AIKANA TUOTETTU MATERIAALI esim. julkaisut, esitteet (lisäselvitykset erillisellä liitteellä)

Hallitusti Luomuun-hanke esite
5 pv luomuperuskurssin opetuspaketti (Power-point)
Pidetyille kursseille tuotetut opetusmateriaalit (Power point)
Kehittämissuunnitelma pohja tilantoimintaa arvioitaessa (Excel)
www sivut luomutuotteita myyvistä toimijoista maaseutukeskuksen sivuston yhteyteen.

10. ESIIN TULLEET ONGELMAT HANKKEEN TOTEUTTAMISESSA (lisäselvitykset erillisellä liitteellä)

<p>Hankkeen aloittamista valmistellessa luomu markkinat olivat tilanteessa jossa luomu tuotella oli suuri menekki eikä paikallinen tuotanto riittänyt mitenkään vastaamaan kysynnän tarvetta. Kuitenkin kesällä 2002 markkinoilla tapahtui markkina häiriö jonka seurauksena viljan kysyntä laski merkittävästi. Koska viljakaupalla on ollut luomutuotteiden myynnissä merkittävä asema, kysynnän hiljentyminen vaikutti ratkaisevasti myös viljelijöiden halukkuuteen panostaa tilan kehittämiseen. Tämä näkyi selvästi hankkeen järjestämien kurssien osanottaja määrässä 2002-2003 vuosina. Vastaasti hankkeen aloittaneen luomuneuvojan jäädessä yksityiseksi konsultiksi 2002 keväällä hanke oli ilman hankevetäjää 4 kk ajan jonka jälkeen nykyinen projekti päälikkö aloitti hankkeessa. Jälkikäteen arvioitaessa projektipäälikön olisi pitänyt aloittaa työt viimeistään heinäkuun lopulla koska syksyn 2002 koulutuksia suunniteltaessa törmättiin siihen tosi seikkaan että muut hankkeet olivat ehtineet varata käyttökelpoisen työvoiman lähes 100 % talvikaudelle. Lisäksi projektipäälikkö toimi hankkeen ajan 50 % työajalla mikä oli liian vähä mitotettuna sen hetkiseen toimintaan ja resursseihin. Alun alkaen hankkeelle olisi pitänyt palkata myös virallinen hanketyöntekijä 50 % työajalla. Tällä toimenpiteellä olisi varmistettu se että resursseja olisi ollut alusta alkaen riittävästi. Hankkeen käyntiin lähtöä hidasti osaltaan myös kuntarahoituksen järjestäminen. Muutamissa seutukunnissa asiaa haittasi päätöksen teon hitaus jonka vuoksi tammikuussa 2003 muutamista seutukunnista oli vielä käsittelemättämiä hakemuksia sisässä. Lisäksi yhdessä seutukunnassa jouduttiin hakemaan rahoitus suoraa kunnista mikä aiheutti lisää hallinnollista työtä hankkeelle.</p>

11. HANKKEEN TOTEUTUNEET KUSTANNUKSET HANKKEEN AIKANA

Kustannuslaji	Euroa
Palkat ja sivukulut	53865,37
Ostopalvelut, palkkiot ja niiden sivukulut	13729,31
Matkakulut	15142,58
Vuokrat	1689,74
Muut Kulut	31999,90
Bruttomenot yhteensä	116426,90
Tulot (vähennetään)	
Nettomenot yhteensä	116426,90

12. HANKKEEN AIKANA TOTEUTUNUT RAHOITUS YHTEENSÄ

Rahoittajan nimi	EU	Valtio	Kunnat	Yksityinen	Muu rahoitus	Oma rahoitus	Yhteensä
TE-keskus	51916,48	31194,38					83 110,86
seutukunnat/kunnat			20 558,00				20558,00
yksityiset				11 611,62			11611,62

Paikka ja aika	Allekirjoitus ja nimen selvennys

LIITTEET _____ kpl